

УДК 371.124:796.011.3

Жуковський Є.І.,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ**

У статті розглянуто шляхи формування комунікативних умінь та навичок у майбутніх фахівців з організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів. Проаналізовано наукові підходи до підготовки вчителів фізичної культури. Підсилено зміст навчального процесу використанням активних методів через упровадження інноваційних технологій та звернено увагу на використання міжпредметних зв'язків.

Ключові слова: комунікативні вміння та навички, вчитель фізичної культури, самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність.

Жуковский Е.И. Формирование коммуникативных умений и навыков будущих специалистов по организации самостоятельной физкультурно-оздоровительной деятельности школьников во время профессиональной подготовки. В статье рассмотрены пути формирования коммуникативных умений и навыков у будущих специалистов по организации самостоятельной физкультурно-оздоровительной деятельности школьников. Проанализированы научные подходы к подготовке учителей физической культуры. Усилено содержание учебного процесса с использованием активных методов через внедрение инновационных технологий и обращено внимание на использование межпредметных связей.

Ключевые слова: коммуникативные умения и навыки, учитель физической культуры, самостоятельная физкультурно-оздоровительная деятельность.

Zhukovskiy Y.I. Formation of communicative skills and habits of future specialists to organize pupils' independent health and fitness activity during professional development. Formation of communicative skills and habits of future specialists to organize pupils' independent health and fitness activity has been disclosed in the article. The overview of researches in psychology and pedagogy has been carried out to highlight the importance of formation of communicative skills of future specialists in Physical Education and clear out the key concepts ("communication", "communication skills", "communication habits") in formation of communicative skills of future Physical Education teachers. The most important ways of formation of communicative skills of future specialists in Physical Education have been singled out. Namely, the most effective methods and means of flexibility development have been discussed. Attention has been given to cross-curricula links because successful formation of high-level communicative skills of future specialists in Physical Education can be realized on the basis of such courses as Pedagogy, Psychology, Theory and Methods of Physical Training, Business Ukrainian etc. The assignments have been suggested to help future specialists in Physical Education to form pupils' conscious habits to do physical exercises independently. It has been stated that nowadays training of future teachers of Physical Education with orientation on their communicative skills and habits formation is a top priority because creation of a productive communicative environment by a teacher is the basis for development pupils' desire to do physical exercises independently. Formation of communicative skills and habits will be successful if the educational process is organized from the perspective of humanistic, axiological, personality oriented scientific approaches along with innovative methods for personality oriented teaching implementation.

Key words: communicative skills and habits, a teacher of Physical Education, independent health and fitness activity.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сьогодні у державній політиці України особливе місце займає завдання збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Вирішення його можливе через самостійну фізкультурно-оздоровчу діяльність як найдоступнішого засобу для школярів.

Саме тому проблема підготовки вчителів фізичної культури, які б володіли не тільки якісними фаховими знаннями, а й високими комунікативними вміннями і навичками, є актуальною. Оскільки в процесі професійної діяльності вчителі повинні зуміти встановити з учнями доброзичливі стосунки, що дасть можливість їм сформувати у своїх вихованців культуру здоров'я та усвідомлену звичку систематичних занять оздоровчими фізичними вправами.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з означеної теми показав, що проблему спілкування розглядали багато вчених, зокрема С. М. Анеліна, Н. Ю. Борейко, А. Д. Ведмедюк, Г. В. Донцова, Л. П. Михайлова, Я. І. Олексієнко, Г. А. Омеляненко, Л. М. Паламарчук, А. А. Степанов. Комунікативну компетентність висвітлено у працях таких авторів, як Л. Я. Бірюк, А. М. Богуш, Н. П. Волкова, Т. О. Вольфовська, Н. Д. Гальскова, Г. П. Мільруд, О. О. Павленко, Ю. І. Пассов, М. І. Пентилук. Дослідженням комунікативних умінь і навичок у процесі фахової підготовки займалися Л. А. Заболоцька, І. А. Зязюн, С. Б. Єлканов, В. А. Кан-Калик, А. Й. Капська, О. С. Пюра та ін. Однак проблема формування комунікативних умінь і навичок у майбутніх спеціалістів з організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів під час професійної підготовки не була предметом дослідження.

Мета статті – теоретичний аналіз питань, пов'язаних із формуванням комунікативних умінь і навичок у майбутніх спеціалістів фізичної культури у процесі підготовки їх до вищезазначеної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Нині у ВНЗ під час навчання студентів факультету фізичного виховання особлива увага приділяється формуванню у них комунікативних умінь і навичок, так як від їхнього рівня розвитку залежить становлення професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Зокрема, комунікативні вміння потрібні для організації педагогічно необхідних взаємних стосунків з учасниками навчального процесу. Вони, як стверджує О. С. Пюра, є певною системою єдності компонентів професійно-педагогічного спілкування [7, с. 171].

Комунікація – спілкування, зв'язок [8, с. 254]. Вона передбачає вміння встановлювати і підтримувати потрібні контакти з іншими людьми, вміння розуміти й бути зрозумілим для співрозмовника. Звідси, комунікативні вміння, за словами науковців (Ю. І. Дробязко, Г. А. Кошонько, О. І. Федоренко), – це здатність вступати в спілкування й підтримувати його з іншими людьми, володіння знаннями, вміннями й навичками, що забезпечують якісне спілкування.

Комунікативні вміння – це складова комунікативної діяльності, ефективність якої часто залежить від рівня сформованості комунікативних умінь.

Практика свідчить, що найбільші труднощі педагогічної діяльності – це керівництво своїм психічним станом, гарним самопочуттям у процесі комунікації з вихованцями. Тому майбутнім спеціалістам фізичної культури варто скористатися порадами Ю. І. Дробязко, яка виокремила й узагальнила спеціальні вміння, котрі дають можливість зняти напругу під час навчання й створити ситуацію відкритості:

- 1) уміння керувати процесом взаємного спілкування;

- 2) уміння бути відкритим, комунікабельним на заняттях;
- 3) уміння бути об'єктивним в оцінюванні;
- 4) уміння передбачати протиріччя у спілкуванні;
- 5) уміння знімати нервову напругу;
- 6) уміння керувати своїм психічним станом та вміння створювати гарний настрій у своїх співрозмовників[2].

Другою складовою комунікативної діяльності є комунікативні навички – компоненти дії, доведені до автоматичного виконання. Тому першочерговим завданням успішної комунікативної діяльності є оволодіння правильними прийомами вищезазначеної діяльності й перетворення окремих компонентів її у навички.

Дослідження показало, що формування комунікативних умінь і навичок у майбутніх учителів фізичної культури буде ефективним, якщо професійну підготовку до зазначеної діяльності побудувати на засадах гуманістичного, аксіологічного, особистісно орієнтованого та діяльнісного наукових підходів.

Гуманістичний підхід забезпечує формування в студентів таких комунікативних умінь, як створення у процесі навчання діалогічного спілкування, що забезпечується співтворчістю, свободою висловлювання думки, суспільним мисленням; розвиток особистості, здатної до відповідальних вчинків; виховання у майбутніх спеціалістів фізичної культури свідомого ставлення до самостійних занять фізичними вправами, щоб бути прикладом для школярів у веденні здорового способу життя [3].

Аксіологічний підхід виступає провідним у процесі фахової підготовки майбутніх учителів до зазначеної діяльності з огляду на необхідність ставлення до свого здоров'я як особистісної та суспільної цінності. Зокрема, допомагає формуванню у майбутніх спеціалістів світогляду, культурного рівня, щоб бути прикладом і джерелом тих повчань, які вони хочуть виховати у своїх учнів [5, с. 2-3].

Особистісно орієнтований підхід до навчання майбутніх учителів фізичної культури уможливує вибір комунікативних умінь знаходити ефективні шляхи розвитку творчої особистості, яка має активну життєву позицію, вміє робити правильні висновки, підтримувати власне здоров'я і здоров'я своїх учнів, виробляючи у них потребу самостійно займатися фізичними вправами [4]. Реалізація діяльнісного підходу спрямована на формування в майбутніх фахівців фізичної культури вміння керувати комунікативним процесом, а саме: знаходити вихід із конфліктної ситуації, одержати знання про ефективні та продуктивні шляхи організації й покращення самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів.

Особливу увагу у формуванні комунікативних умінь та навичок у студентів факультету фізичного виховання потрібно звернути на зміст навчання. Адже використання сучасних технологій педагогічного процесу має забезпечити майбутнім учителям фізичної культури відповідний рівень знань і комунікативних умінь для формування активної життєвої позиції, розвитку педагогічного мислення, широкого світогляду, щоб у практичній діяльності встановити доброзичливі стосунки з учнями з метою виховання у них свідомого ставлення до самостійних занять оздоровчими фізичними вправами. Тому формування комунікативних умінь та навичок у майбутніх спеціалістів фізичної культури до вищезазначеної діяльності варто використати активні методи навчання через упровадження інноваційних технологій, які дають можливість вирішити різні проблеми особистісно орієнтованого навчання, гуманізації та диференціації [10].

Так, гуманістична спрямованість особистісно орієнтованого навчання, як стверджують І. Д. Бех, І. Я. Лернер, Г. П. Селевко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ та ін., допомагає виховати культурну особистість, здатну до пізнання навколишнього світу та саморозвитку. Педагогічне спілкування викладача і студентів у такому навчанні спрямоване на партнерство та діалог, а саме: студенти мають можливість працювати самостійно, творчо, висловлювати свої міркування під час обговорення дискусійних питань.

Ще одним із комунікабельних засобів у навчальному процесі студентів є використання проблемного методу, тому що проблемне навчання у вищій школі будується на отриманні знань, умінь тими, хто вчиться, шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем [6, с. 111]. Через це навчання студентів спрямоване на розвиток розумових здібностей, творчого мислення, вчить долати труднощі, спонукає до самостійної пошукової діяльності, формує вміння правильно вести бесіду, створювати атмосферу доброзичливості, взаєморозуміння, щоб у майбутній професійній роботі виконати поставлені перед ними завдання. До методів активізації навчального процесу відноситься також «метод проектів», робота за яким передбачає розкриття якогось завдання чи розв'язання проблеми. Переконані, що цей метод є ефективним тоді, коли в навчальній діяльності поставлене дослідницьке, творче завдання, і щоб розв'язати його, потрібні знання з різних галузей.

Багато авторів (О. В. Васюк, Г. О. Лисак, Н. П. Романенко, О. І. Пометун та ін.) вважають, що метод проектів відноситься до методів навчання, які забезпечують активність усіх студентів, розкривають їх здібності, формують упевненість у собі, вміння зацікавлювати слухачів, керувати емоціями, регулювати спілкування на міжособистісному рівні та між групами. Оскільки проектна технологія використовує багато дидактичних підходів: рольові ігри, мозковий штурм, проблемне навчання, дискусії, залучає студентів до колективної діяльності, формує творче мислення [1, с. 24].

Заслуговує уваги думка О. А. Стасенка, який зауважує, що комунікативні вміння можна розвивати ще на основі міжпредметних зв'язків. Викладачі ВНЗ педагогічного та спортивного профілів, спираючись на інформаційний матеріал та взаємозв'язок таких навчальних дисциплін, як педагогіка, психологія, теорія і методика фізичного виховання, ділова українська мова та ін., можуть успішно формувати комунікативну культуру в майбутніх учителів. Адже на матеріалі міжпредметних зв'язків можна успішно проаналізувати й обговорити зі студентами різні питання, зокрема й формування навичок поведінки майбутнього вчителя фізичної культури [9, с. 163]. Як бачимо, на матеріалі міжпредметних зв'язків студенти можуть одержати, крім теоретичних знань, ще й потрібний їм досвід комунікативної діяльності. Однак слід зазначити, що під час роботи в школі майбутні спеціалісти фізичної культури можуть досягти поставленої перед

ними мети (формування в учнів усвідомленої звички самостійних занять фізичними вправами) за умови вирішення ряду завдань:

- 1) створення продуктивного комунікативного навчального середовища;
- 2) виховання в учнів постійного інтересу до занять фізичними вправами;
- 3) стимулювання учнів до подальшої самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності та ін.

ВИСНОВКИ. Аналіз наукової літератури дав можливість стверджувати, що на сьогодні підготовка майбутніх учителів фізичної культури з особливостями формування комунікативних умінь і навичок є пріоритетною, оскільки створення вчителем продуктивного комунікативного навчального середовища в школі – основа формування в учнів потреби самостійно займатись оздоровчими фізичними вправами.

Формування комунікативних умінь і навичок у майбутніх фахівців з організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів буде ефективним, якщо:

- навчальний процес організувати з позицій гуманістичного, аксіологічного, особистісно орієнтованого, діяльнісного наукових підходів;
- застосувати особистісно орієнтоване навчання з використанням інноваційних методів, зокрема проблемного, «методу проектів» та ін.;
- використати міжпредметні зв'язки.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку формування аналітичних умінь у майбутніх учителів фізичної культури в процесі підготовки їх до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білюк О. Г. Сутність організації проектної діяльності студентів університеті / О. Г. Білюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2011. – Ч. 1. – С. 21–27.
2. Дробязко Ю. І. Співробітництво викладача і студента в процесі формування комунікативних умінь та навичок [електронний ресурс] / Ю. І. Дробязко. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1058>
3. Звенигородський В. В. Гуманізм і конструктивізм у фізичному вихованні студентської молоді [електронний ресурс] / В. В. Звенигородський. – Режим доступу: <http://do.gendocs.ru/docs/index-30745.html>.
4. Іванова О. В. Особливості особистісно орієнтованого підходу до навчання студентів у вищому закладі освіти [електронний ресурс] / О. В. Іванова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vkmu/2011_2/Ivanova.pdf.
5. Кондрицька О. І. Аксіологічні орієнтири особистісно орієнтованої моделі виховання студентської молоді [електронний ресурс] / О. І. Кондрицька. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/NiO/2008_8-9/pedagogika/kond.htm.
6. Neverkovy`ch S. D. Pedagogy`kafy`zy`cheskojkul`tury : ucheb. / podred. S. D. Neverkovy`cha. – М. : Fy`zy`cheskayakul`tura, 2006. – 528 s.
7. Pyura O. Pedagogichniumovy`formuvannyakomunikaty`vny`xumin` i navy`chokmajbutnixpedagogiv [elektronny`jresurs] / O. Pyura. – Rezhy`mdostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gvpkhdpi/2011_22/171_174.pdf.
8. Slovy`kukrayins`koyimovy` : v 11 t. T. IV [14290 sliv] / red. tomu A. A. Buryachok, P. P. Docenko. – К. : Naukovadumka, 1973. – 840 s.
9. Stasenko O. Pedagogichniumovy`pidgotovky`majbutnixuchy`telivfyzы`chnoyikul`tury`dopozaklasnoyiroboty` v osnovnijshkoli [elektronny`jresurs] / O. Stasenko. – Rezhy`mdostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PVSSh/2009_25/043.htm.
10. Strilecz` S. I. Innovacijnitexnologiyi i metody`navchannya u vy`shhijosviti: problemy`taperspekty`vy` [elektronny`jresurs] / S. I. Strilecz` . – Rezhy`mdostupu: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_90/Strylets.pdf.